Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research.
Vol. 12, No. 1, Spring 2022, 153-179
DOI: 10.21859/priw-120107

Strategies to strengthen the regional integration of the Islamic Republic of Iran and Syria

Mohamadreza Hatami[1], Alireza Beigi[2], Ahmadali Sadeghi[3]

Date of Received: 2021/11/06 **Date of Acceptance**:2022/03/10

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

Abstract

Despite the high level of political relations between the Islamic Republic of Iran and the Syrian Arab Republic, the authorities of the two countries emphasize the increase and continuation of strategic cooperation with each other. This is despite the fact that there are many opportunities and commonalities between the two countries for the promotion and continuation of strategic cooperation, there are also weaknesses and threats in this direction, the explanation of which has become the problem of the present research. Therefore, the authors of this article, using the SWOT method known as SWAT and the approach of the theoretical framework of regional integration, seek to answer the main question, "What are the strategies for strengthening the regional integration of Iran and Syria?". The purpose of the article is to answer this question "to help develop and deepen the regional integration of Iran and Syria" through "strengthening the theoretical literature of this field".

Keywords: Iran, Islamic Republic of Iran, Syria, SWOT, axis of resistance, regional convergence.

1. Professor, Department of Political Science, Payam Noor University, Tehran, Iran, (responsible Author) , m.hatami@pnu.ac.ir

2. PhD student of political science, Imam Sadiq University , Tehran, Iran.
a.r.beygi20@gmail.com

3. Master's student of Islamic Studies and Political Sciences, Imam Sadiq University , Tehran, Iran. ahmadalisadeghi74@gmail.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2] [Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال دوازدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۱، صص ۱۷۹ – ۱۵۳

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۲۰۱۰۷

راهکارهای تقویت همگرایی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و سوریه

محمد رضا حاتمی[۱]
علیرضا بیگی[۲]
احمد علی صادقی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۵ **تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۹**

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

چکیده

با وجود سطح بالای روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه، مقامات دو کشور بر افزایش و استمرار همکاری‌های راهبردی با یکدیگر تأکید می‌کنند. این درحالی است که علیرغم وجود فرصت ها و اشتراکات بسیار زیاد میان دو کشور جهت ارتقاء و استمرار همکاری‌های راهبردی، نقاط ضعف و تهدیداتی نیز در این مسیر وجود دارد که تبیین آن به مسئله پژوهش حاضر تبدیل شده است. ازاین‌رو نویسندگان نوشتار حاضر با بهره‌گیری از روش SWOT موسوم به سوات و از رهیافت چارچوب نظری همگرایی منطقه‌ای به دنبال پاسخ به این سوال اصلی هستند که «راهکارهای تقویت همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟». هدف مقاله از پاسخ به این سوال «کمک به توسعه و تعمیق همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه» از طریق «تقویت ادبیات نظری این حوزه» است. فرضیه پژوهش حاضر اکتشافی بوده که در قالب ارائه راهکارهای تقویت همگرایی منطقه ای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه نمایان می کند.

واژه‌های کلیدی: ایران، جمهوری اسلامی ایران، سوریه، SWOT، محور مقاومت، همگرایی منطقه‌ای

۱.استاد گروه علوم سیاسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، m.hatami@pnu.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه امام صاد ق(ع)، تهران، ایران. a.r.beygi20@gmail.com
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد معارف اسلامی و علوم سیاسی دانشگاه امام صادق (ع) ، تهران، ایران.
ahmadalisadeghi74@gmail.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

مقدمه

روابط ایران و سوریه تا دوران پیروزی انقلاب اسلامی در سطح معمولی خود قرار داشته و از عمق راهبردی مناسبی برخوردار نبود اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران روابط سیاسی دو کشور به سوی راهبردی شدن گرایید. این روابط با به قدرت رسیدن بشار اسد عمیق‌تر گشته و به حوزه های امنیتی و نظامی نیز تسری یافت و سبب گردید تا سوریه پس از جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان مهم‌ترین عضو محور مقاومت و به تعبیر مقام معظم رهبری به‌عنوان «ستون خیمه مقاومت» شناخته شود؛ و این موضوع برای جمهوری اسلامی ایران بسیار حائز اهمیت است که موجب سوق دادن آن به توسعه و تعمیق هم‌زمان ابعاد مختلف همکاری ها و روابط با سوریه می‌شود، امری که با مخالفت و مانع تراشی‌های دشمنان منطقه‌ای و بین‌المللی محور مقاومت همراه بوده است.

به نظر می‌رسد کشورهای غربی و کشورهای محافظه‌کار منطقه، پس از پایان بحران نظامی سوریه، از رهیافت اعطای امتیازات اقتصادی همچون سرمایه‌گذاری در بازسازی این کشور، اعطای کمک‌های مالی بلاعوض و سایر مساعدت‌های اقتصادی به دولت بشار اسد در پی نزدیکی به مقامات دمشق و دور ساختن آن از جمهوری اسلامی ایران و سایر اعضای محور مقاومت هستند. ازاین‌رو لازم است دو کشور سوریه و ایران با شناخت ظرفیت‌ها و فرصت‌های ضروری سیاسی و امنیتی به توسعه و تعمیق همکاری‌های خود پرداخته و در این مسیر به شناخت تهدیدات و موانع پیش روی این همکاری‌ها و رفع آنان بپردازند؛ بنابراین بررسی فرصت‌های همکاری ایران و سوریه و شناخت تهدیدها و چالش‌های پیش روی آن و ارائه راهبرد جهت تقویت همگرایی منطقه‌ای این دو کشور به مسئله پژوهش حاضر تبدیل شده است.

نویسندگان پژوهش حاضر جهت حل مسئله مزبور از روش اسنادی به گردآوری داده پرداخته و با استفاده از چارچوب نظری همگرایی منطقه‌ای و کاربست روش سوات به تبیین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید همکاری منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و عراق در راستای نیل به تقویت همگرایی منطقه‌ای مبادرت ورزیده‌اند. هدف اصلی آنان کمک به توسعه و تعمیق روابط منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و سوریه و سایر اهداف فرعی آنان نیز کمک به دستگاه‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر حوزه روابط خارجی، کمک به تقویت محور مقاومت و کمک به تقویت ادبیات پژوهشی این حوزه بوده است.

سوال اصلی و سوال های فرعی پژوهش نیز به ترتیب عبارتند از «راهبردهای تقویت همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟»، «نقاط قوت همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟»، «نقاط

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

ضعف همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟»، «فرصت‌های همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟» و «تهدیدهای همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه چیست؟».

انجام چنین پژوهش‌هایی از این حیث که منجر به توسعه و تعمیق روابط دوجانبه و در پی آن تقویت محور مقاومت می‌گردد، بسیار حائز اهمیت است. بی‌توجهی به چنین پژوهش‌هایی و نیز عدم درک صحیح از تهدیدها و چالش‌های موجود در مسیر همکاری‌ها و در افق بلندمدت موجب بروز خلل در روابط راهبردی دوجانبه می‌گردد، از این حیث توجه به چنین موضوعاتی ضرورت دارد.

ساماندهی پژوهش حاضر نیز بدین صورت است که ابتدا پیشینه پژوهش جهت تبیین نوآوری موضوع بیان می‌گردد و پس از آن روش و چارچوب نظری مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بدنه پژوهش نیز ابتدا نقاط قوت، سپس فرصت‌ها، سپس نقاط ضعف و پس از آن تهدیدهای موجود در مسیر همگرایی منطقه‌ای ایران و سوریه بیان می‌شود. در پایان نیز راهبردهایی جهت تقویت همگرایی منطقه‌ای دو کشور مطرح می‌گردد.

۱. پیشینه پژوهش

عنوان	سال نشر	نویسنده (گان)	موضوع
راهبردنگاری نقش‌آفرینی جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت اسلامی با تحلیل SWOT	۱۳۹۹	مصطفی قربانی - سلیمان غفاری - علی کارگر شورکی	نویسندگان با استفاده روش سوآت به بررسی راهبردهای جمهوری اسلامی ایران برای بهبود موقعیت خود در محور مقاومت می‌پردازد. آنچه که مشخص است ایران در رهبری محور مقاومت موفق عمل کرده و فرصت‌سازی خارجی کرده است اما با تهدیداتی در خارج و نقاط ضعفی در داخل کشور روبرو می‌باشد. درنتیجه جمهوری اسلامی برای بهینه‌سازی نقش خود در محور مقاومت، باید تلاش کند جایگاه مقاومت در صحنه سیاسی ملی این کشورها را تقویت نماید
بررسی عوامل اتحاد راهبردی ایران و سوریه پس از انقلاب اسلامی	۱۳۹۵	هادی طلوعی	هادی طلوعی در رساله خود اتحاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی ایران و سوریه از دوران پساانقلاب را مورد مطالعه قرار داده است. حمایت سوریه از ایران در دوران بحران عراق و حمایت ایران از سوریه در دوران بحران داعش از دیگر موضوعات مهم مورد بحث در رساله طلوعی است. ایدئولوژی مشترک میان ایران و سوریه عامل اتحاد ایران و سوریه، اتخاذ رویکرد تغییر رژیم آمریکا در قبال ایران و سوریه پس از سقوط صدام، اتخاذ راهبرد ضد مقاومتی رژیم صهیونیستی و آمریکا پس از سقوط صدام و غیره ازجمله مهم‌ترین موضوعات مذکور در رساله طلوعی است.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

اهمیت ژئواستراتژیک سوریه برای جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۹	احسان راهنما	بررسی اهمیت سوق الجیشی سوریه به‌عنوان یکی از اعضای مهم محور مقاومت و ایجاد پیوستگی منافع و جغرافیای محور مقاومت به همدیگر و تأثیر این موقعیت جغرافیایی بر منافع اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ایران و سوریه مهم‌ترین مباحث این پایان‌نامه است.
بررسی تطبیقی سیاست خارجی ایران در قبال بحران سوریه و یمن	۱۳۹۷	سامان کرمعلی	سامان کرمعلی در این پایان سعی کرده است تلاش ایران جهت حفظ و افزایش قدرت مجموعه امنیتی محور مقاومت از طریق حمایت از گروه‌های شیعی منطقه را بررسی کند؛ به همین جهت تأثیر تحولات غرب آسیا بر امنیت ملی ایران و سیاست خارجی دوگانه ایران در قبال تحولات یمن و سوریه را به‌صورت تطبیقی و موشکافانه بررسی کرده است.
بررسی راهبرد (سیاست خارجی و امنیتی) جمهوری اسلامی ایران در مقابله با حضور گروهک های تکفیری در یمن وعراق و سوریه	۱۳۹۷	عباس سرداری پور	این پژوهش در پی اثبات این فرضیه است که جمهوری اسلامی ایران با تعریف سیاست خارجی و منافع امنیت ملی خویش در ابعاد موسع در قالب مجموعه امنیتی محور مقاومت، آن را در تضاد با شکل‌گیری گروه‌های تکفیری دیده و سیاست خارجی و امنیتی تهاجمی در قبال آن اتخاذ نموده است؛ بنابراین شکل‌گیری گروه‌های تکفیری یا تروریستی در منطقه غرب آسیا به ضرر محور مقاومت بوده و ایران به‌صورت جدی راهبرد تقابل با آن را در پیش خواهد گرفت.
بررسی تأثیر بحران سوریه بر امنیت ملی دولت جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۴	عباس پورحسن	نویسنده در این پایان نامه تأثیر منفی بحران سوریه بر مناسبات منطقه‌ای آن، دخالت و نفوذ برخی کشورها و قدرت‌های منطقه‌ای در راستای گسترش این بحران، پیچیدگی روزافزون وضعیت و بحران‌های سوریه، تأثیر بحران سوریه بر محور مقاومت و غیره محورهای مهم پایان‌نامه عباس پورحسن را تشکیل می دهد.

جدول شماره (۱): پیشینه پژوهش

در جدول فوق مرتبط ترین پژوهش های مربوط به موضوع نوشتار حاضر درج گردیده است. با بررسی پیشینه پژوهش این نتیجه حاصل گردید که در رابطه با بررسی فرصت‌های همکاری ایران و سوریه فقر پژوهشی وجود دارد. تنها مقاله «راهبردنگاری نقش‌آفرینی جمهوری اسلامی ایران در محور مقاومت اسلامی با تحلیل SWOT» که با روش سوات به رشته تحریر درآمده با موضوع نوشتار حاضر انطباق روشی دارد.

۲. روش پژوهش

روش SWOT که در زبان فارسی آن را «سوات» می‌خوانند روشی است که نخستین مرتبه توسط یک مشاور

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

کسب‌وکار آمریکایی به نام آلبرت هامفری[1] در دهه ۶۰ قرن نوزدهم ابداع گردید (Jain, 2015: 2). در آن زمان این الگوی تحلیل به‌عنوان یک ابزار مدیریتی کارآمد شناخته می‌شد اما پس‌ازآنکه فردی با عنوان جک ولش[2]، مدیر بازرگانی شرکت جنرال الکتریک در سال ۱۹۸۰ از آن برای مطالعه استراتژی‌های شرکت جنرال الکتریک و افزایش بهره‌وری این شرکت چندملیتی بهره برد در سطح جهان شناخته شد (Abdi, 2003: 1).

در ابتدای معرفی روش تحلیل سوات بایستی عنوان داشت که این روش یک ابزار کلاسیک برنامه‌ریزی راهبردی است که ابتدا در سازمان‌ها، بنگاه‌های بازرگانی و غیره مورداستفاده قرار گرفت. پس‌ازآنکه کارایی و سودمندی این روش به منصه ظهور رسید شاخه‌های مختلف علوم انسانی ازجمله علوم سیاسی جهت ساماندهی تحلیل‌های خود از آن بهره بردند. پس از مدتی نیز با پیوند علوم سیاسی با رهیافت نهادی و ورود نگرش‌های مختلف جامعه‌شناختی همچون جامعه‌شناسی سازمان‌ها که دولت را به‌مثابه سازمانی در نظر می‌گیرد که در سطح منطقه‌ای و بین‌الملل نیز باید با دول دیگر و کشورهای مختلف به‌مثابه سازمان‌های هم‌عرض یا رقیب، همکاری یا رقابت داشته باشد، استفاده ازاین‌روش در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل بسیار مؤثر و کارآمد دانسته شد (خواجوی، ۱۳۹۳: ۲).

عبارت SWOT اصطلاح مختصر حروف نخست کلمات «Strength» به معنای «قوت»، «Weakness» به معنای «ضعف»، «Opportunity» به معنای «فرصت» و «Threat» به معنای «تهدید» بوده که بر شناخت نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها متمرکز است که در ذیل معنای هر یک از عبارات فوق بیان می‌گردد (Gulam, 2020: 6-9):

قوت (Strength): قوت یا قدرت به معنای نقاط قوت برای دستیابی به اهداف است زیرا اشاره به منابع یا توانایی‌های بالقوه‌ای دارد که یک بازیگر حقیقی یا حقوقی می‌تواند برای نیل به منافع خود از آن استفاده کند.

ضعف (Weakness): ضعف یا محدودیت به نقاط ضعف یک بازیگر در دستیابی به منافع اشاره دارد زیرا ضعف، محدودیت یا کمبودها در مؤلفه‌های قدرت نرم یا سخت ممکن است مانع از دستیابی یک بازیگر حقیقی یا حقوقی به منافع ملی خود شود.

فرصت (Opportunity): فرصت به موقعیت‌های مطلوب خارج از محیط حکمرانی بازیگر اشاره دارد که می‌تواند منجر به تحقق اهداف ملی یا فراملی بازیگر شود. این مؤلفه نگاه بیرونی به منافع ملی بازیگر و امکان تحقق آن دارد.

1. Albert S. Humphrey
2. Jack Welch

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

تهدید (Threat): تهدید به وضعیت‌های نامطلوب خارج از محیط حکمرانی بازیگر اشاره دارد که می‌تواند با آسیب رساندن به راهبردهای بازیگر مانع از تحقق اهداف ملی و فراملی آن گردد. تهدید نیز همانند مؤلفه فرصت نگاه بیرونی به منافع ملی بازیگر و امکان تحقق آن دارد.

هدف اساسی درروش سوات پیوند دادن نقاط قوت و ضعف با فرصت‌ها و تهدیدهاست. به عبارتی مقصود از به‌کارگیری این روش از یک‌سو، استفاده از فرصت‌ها و تبدیل آن‌ها به مؤلفه قدرت و از سوی دیگر مقابله با تهدیدات و جلوگیری از ضعف سازمان است.

از رهیافت این روش می‌توان نقاط قوت و ضعف سیاست‌گذاری خود (S-W) و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای گسترده‌تر (O-T) آن را شناسایی کرد (David F, ۲۰۱۰: ۶۴) زیرا این روش بر آنالیز عوامل مثبت و منفی درون‌سازمانی (قدرت، ضعف) و برون‌سازمانی (فرصت، تهدید) تأکید می‌کند و به دنبال پرداختن به مسئله برنامه‌ریزی استراتژی و سیاست‌گذاری از منظر ارزیابی تهدیدها و فرصت‌ها و نقاط قوت و ضعف است.

۳. مبانی نظری

ازآنجاکه نخستین گام در پژوهش، تبیین دقیق و درست علمی مفاهیم و مبانی است، در این قسمت به تشریح مفهوم همگرایی منطقه‌ای به‌عنوان چارچوب نظری پژوهش پرداخته می‌شود.

۳/۱. همگرایی منطقه‌ای

منطقه‌گرایی[1]، از لغت «Region» به معنای منطقه، ناحیه، حوزه و قلمرو و «ism» که اصالت، اصول، رویه و شرایط چیزی را بیان می‌کند، ترکیب‌شده است. در تعریف منطقه یا ناحیه بین پژوهشگران وحدت نظر وجود ندارد زیرا حدودوثغور این واژه تحت تأثیر مسائل مختلف سیاسی، تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی و غیره است (کاظمی، ۱۳۷۰: ۱۰۴).

یک فرآیندی است که در جهت همکاری میان دولت‌ها و تفویض وفاداری به سطحی بالاتر از سطح ملی (سیف‌زاده، ۱۳۸۱: ۳۰۲) و انتقال تدریجی قدرت به نهادهای فوق ملی است (دوئرتی و فالتزاگراف، ۱۳۸۴: ۶۶۷). در تعریفی دیگر همگرایی عبارت است از فرآیندی که طی آن واحدهای سیاسی به‌صورت داوطلبانه از اعمال اقتدار تام خویش برای رسیدن به هدف‌های مشترک صرف‌نظر کرده و از یک قدرت فوق ملی پیروی می‌کنند (قوام، ۱۳۹۲: ۲۴۸).

1. Regionalism

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

همگرایی منطقه‌ای به فرآیندی اطلاق می‌شود که طی آن دولت‌ها، داوطلبانه نهادهای مشترکی را برای حکومت جمعی ایجاد می‌کنند. منطقه‌گرایی دارای سطوحی است ازجمله: سیاسی، حقوقی، اقتصادی و جامعه‌شناختی. در سطح سیاسی، همگرایی منطقه‌ای شامل ایجاد نهادهایی فراملی با اختیارات اجرایی، مقننه و قضایی و تفویض صلاحیت‌های سیاسی از نهادهای حاکمیتی داخلی به این نهادها می‌باشد. سطح حقوقی مستلزم ایجاد قوانین جدید است که در آن حقوق فراملی نه‌تنها بخشی جدایی‌ناپذیر از قوانین داخلی است، بلکه بر قوانین داخلی نیز حاکم می‌باشد. در سطح اقتصادی، همگرایی شامل توسعه بازار مشترک فراملی به‌موازات بازارهای داخلی است. بازار مشترک جهت رفع موانع گردش آزاد کالاها، ارائه خدماتی همچون نیروی کار و ابزار، ایجاد ارز مشترک و درنهایت اتحاد کامل اقتصادی باسیاست‌های مشترک اقتصاد کلان و مالی کاربرد دارد. درسطح جامعه‌شناختی، همگرایی منطقه‌ای شامل ایجاد هویت‌های فراملی و گروه‌های ذینفع و جنبش‌های اجتماعی جدید نیز می‌باشد (Hix, 2001: 12922).

دیدگاه کارکردگرایی دیوید میترانی[1] برای ایجاد همگرایی بر همکاری نخبگان فنی و نه نخبگان سیاسی تأکید دارد. در این رابطه، اقتدار کارکردی در یک حوزه خاص و برای وظیفه‌ای خاص مشخص است و درنتیجه، مسائلی مانند سیاست خارجی مشترک و غیره مستلزم چانه‌زنی‌های سیاسی نیست و کاملاً فنی می‌باشد؛ بنابراین دولت‌ها به‌تدریج از طریق کارکردها و از مراجع اقتدار قدیمی به مراجع جدید یعنی نهادهای کارکردی بین‌المللی منتقل می‌شود. دولت‌ها به‌تدریج در موضوع‌های خاص و کارکردهای خاص اقتدار خود را به نهادهای دیگر منتقل می‌کنند. این همکاری‌ها به‌صورت تدریجی به سمت وحدت منطقه‌ای و جهانی رفته و صلح جهانی محقق شود (مشیرزاده، ۱۳۸۴: ۶۰).

کارکردگرایان همواره بر نقش نیروهای اجتماعی، بازیگران غیردولتی و فرآیند یادگیری و جامعه‌پذیری در همگرایی تأکید دارند. به‌بیان‌دیگر، فرآیند همگرایی منطقه‌ای بر روند یادگیری شهروندان کشورها تکیه دارد و به‌تدریج به حوزه‌هایی که جهت تأمین نیازهای رفاهی ایجاد کرده‌اند نیز وارد می‌شوند (دهقانی‌فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۹۹).

رویکرد دیگر نوکارکردگرایی ارنست هاس[2] است که همگرایی را یک فرآیند تغییر می‌داند و درنهایت به تأسیس نوعی اجتماع یا اتحاد سیاسی منجر می‌گردد. به‌عبارت‌دیگر همگرایی، فرآیندی است که از طریق آن بازیگران سیاسی در چندین کشور متقاعد و راغب می‌شوند تا وفاداری‌ها و فعالیت‌های سیاسی خود را به سمت یک مرکز جدید سوق دهند که نهادهای آن دارای صلاحیت قانونی فراملی می‌باشند

1. David Mitrany
2. Ernst Hass

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

(Hass, 1958:19). به نظر وی همگرایی، فرآیندی است که گستردگی تعامل و روابط بین دولت‌ها به قدری می‌باشد که مرزهای جغرافیایی موجود میان دولت‌های ملی منسوخ و حذف می‌گردد (Hass, 1964: 29).

کارل دویچ[1] نظریه خود را به سطح منطقه‌ای محدود نمی‌کند و همگرایی را روندی می‌داند که طی آن واحدهای مختلف جهت دستیابی به صلح با یکدیگر همکاری می‌کنند. وی با الهام از نظریه عمومی نظام‌های پارسونز[2]، هدف از همگرایی را دستیابی به چهار هدف می‌داند: ۱. حفظ صلح ۲. حصول ظرفیت‌های چندمنظوره گسترده‌تر ۳. نیل به بعضی وظایف خاص و ۴. کسب هویت تصویری جدید. علاوه بر این کارل دویچ معتقد است پیش‌شرط‌های برای شکل‌گیری همگرایی لازم است ازجمله: ارتباط متقابل، سازگاری عملی ارزش‌ها و پاداش‌های مشترک، واکنش‌پذیری متقابل و درنهایت نوعی هویت و یا وفاداری مشترک تعمیم‌یافته (سیف‌زاده به نقل از Deutsch,1957: 5)

شین‌گولد[3] و لیندبرگ[4] ، با استفاده از تجربه همگرایی در اروپا نظریه خود را مطرح می‌نمایند. از دیدگاه آن‌ها روابط فراملی، کشور را به نیروهایی وابسته می‌سازد که در کنترل آن‌ها نیست. همگرایی گستره‌ای است که اقتدار تصمیم‌گیری طی آن از سطح ملی به سطح فراملی انتقال می‌یابد. شین‌گولد و لیندبرگ فرآیند تصمیم‌گیری در آن را، ناشی از اجرای اهداف اصلی کشورهای موردنظر، چشم‌پوشی از برخی اهداف اولیه و گسترش تعهدات و الزامات در حوزه‌های جدید می‌دانند (کولائی، ۱۳۷۹: ۱۷۷-۱۷۸).

جوزف نای[5]، با تلفیق آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی موجود در نظریه‌های میترانی، هاس و کارل دویچ، نظریه نوکارکردگرایه خود را ابتدا با تعریف هفت سازوکار ازجمله: تسری، افزایش مبادلات، ائتلاف و پیوندهای ارادی، جامعه‌پذیری نخبگان، تشکیل گروه‌های منطقه‌ای، جذبه‌های هویت‌ساز و ایدئولوژیک و باز شدن حلقه نخبگان به‌منظور جذب بازیگران جدید، اصلاح و بازسازی نظریه‌های قبلی را آغاز کرد. پس‌ازاین نای، نظریه خود را با عنوان امکان همگرایی مطرح می‌نماید. به نظر وی، تقارن یا برابری اقتصادی واحدها، مکمل بودن ارزش‌های نخبگان، کثرت‌گرایی و توانایی دولت‌ها عضو برای انطباق خود با نیازهای کارکردی، در چگونگی پیشرفت همگرایی مؤثر است. نای سه شرط زیر را نیز در تشریع یا کند

1. Karl Deutsch
2. Parsons
3. Scheingold
4. Lindberg
5. Joseph Nye

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

کردن روند همگرایی مؤثر می‌داند: ۱. تصور برابری در توزیع عواید همگرایی ۲. تصور اجبار خارجی ۳. پایین بودن هزینه‌های ملموس یا امکان انتقال هزینه‌ها به خارج حلقه همگرایی (سیف‌زاده به نقل از Nye, 1971: 56-75).

همگرایی منطقه‌ای را از حیث جغرافیایی می‌توان به چهار دسته زیر تقسیم نمود: ۱. سطح محلی که از دو یا چند کشور همسایه تشکیل می‌گردد، ۲. سطح منطقه‌ای که قلمرو جغرافیای یک حوزه ژئوپلیتیکی را در بر می‌گیرد، ۳. سطح قاره‌ای یک قاره در جهان پوشش می‌دهد و ۴. سطح جهانی که قلمرو آن سراسر کره زمین می‌باشد (حافظ‌نیا، ۱۳۷۹: ۵۶).

٤. نقاط قوت همکاری‌های ایران و سوریه

بخش اول به بررسی نقاط قوت همکاری ایران و سوریه می‌پردازد که تحقق آن معطوف به عوامل داخلی می‌باشد و درنهایت منجر به همگرایی ایران و سوریه می‌گردد.

۴/۱. روابط مشترک تاریخی در قبل و بعد از انقلاب اسلامی

روابط جمهوری اسلامی ایران و سوریه از ابتدای استقلال این کشور در سال ۱۹۴۶ میلادی و هم‌زمان با تأسیس سفارت ایران، آغاز گردید. البته روابط دو کشور همواره با فراز و نشیب‌هایی روبرو بوده است اما پیشینه روابط تهران و دمشق حاکی از آن است که به دلایل متعددی مناسبات عمیق، ریشه‌دار و رو به رشدی را بین خویش پایه‌گذاری کرده‌اند.

روابط ایران و سوریه قبل از انقلاب اسلامی تحت تأثیر مؤلفه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی ناشی از فضای جنگ سرد معنا پیدا می‌کرد. هم‌زمان با انقلاب اسلامی و تغییر گفتمان نظام ایران و تبدیل به گفتمان اسلامی و نوع آموزه‌هایی که در این گفتمان وجود داشت، روابط دو کشور راهبردی شد. به دیگر بیان، روابط ایران و سوریه به‌تدریج توسعه‌یافته و با پیچیدگی تحولات و تهدیدهای منطقه‌ای و بین‌المللی تحکیم و تثبیت پیداکرده و به پیمان راهبردی بین دو کشور مبدل می‌شود (درویشی و فیاضی، ۱۳۹۶: ۱۳۷).

۴/۲. اشتراکات فرهنگی و دینی

مسلمانان در اکثر موضوعات فرهنگی و دینی دارای ارزش‌های مشترک هستند که مهم‌ترین آن‌ها اعتقاد به اسلام، توحید، نبوت و معاد، پیامبر، کتاب آسمانی قرآن، حج، قبله‌گاه و مرجع جغرافیایی مشترک است. باوجود چالش‌های مختلفی که غالب کشورهای اسلامی با آن روبرو هستند، آنان به‌صورت

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

حداقلی اسلام را به‌عنوان یک ارزش اجتماعی و فرهنگی مشترک پذیرفته‌اند (حافظ‌نیا و میرزائی‌تبار، ۱۳۹۹: ۱۳۹-۱۳۸).

فرهنگ مذهبی-اسلامی یکی از مهم‌ترین منابع بیناذهنی قوام‌دهنده به هویت نظام جمهوری اسلامی ایران موجب تکوین نوعی هویت انقلابی-اسلامی برای کشور سوریه شده است؛ هویتی که با ایجاد و تعریف نقش‌های ویژه برای نظام، جهت‌گیری‌هایی را در تعامل با سایر دولت‌ها ازجمله دولت سوریه ایجاد می‌کند (درویشی و فیاضی، ۱۳۹۶: ۱۳۷).

۴/۳. اهداف مشترک منطقه‌ای

تهدیدهای مشترک در تبیین روابط راهبردی جمهوری اسلامی ایران و سوریه بسیار پررنگ بوده و مؤلفه‌های هویتی ضداستکباری و ضدصهیونیستی نیز در کنار این تهدیدهای مشترک در تشدید روابط راهبردی دو کشور بسیار مؤثر واقع گردیده است (درویشی و فیاضی، ۱۳۹۶: ۱۳۸). مواردی همچون نگاه مشترک به مسئله کردها، مخالفت با طرح معامله قرن، تعامل و همکاری با شرق، اهتمام به قضیه فلسطین، ائتلاف با روسیه و چین، بی‌اعتمادی به غرب، عملکرد سوریه به‌عنوان سد نفوذ سیاست‌هاي آمریکا علیه ایران در غرب آسیا، هم‌مرز بودن این کشور با حزب‌الله و رژیم صهیونیستی و غیره به همراه اشتراکات فرهنگی و دینی سبب همگرایی بیش‌ازپیش سوریه و ایران شده و در پی آن نیز موجبات رویکرد حمایت همه‌جانبه تهران از دمشق را میسر ساخته است (سیمبر و قاسمیان، ۱۳۹۳: ۱۷۵).

۴/۴. موقعیت ژئوپلیتیکی ویژه

ایران به‌واسطه رابطه با سوریه در سال‌های اخیر، امکان و قدرت بازیگري بالايي در منطقه شامات و در مرزهاي رژيم صهيونيستی پيدا نموده و اين ارتباط، امكان گسترش قلمرو نفوذ و عمق‌بخشي راهبردي را براي ايران به‌منظور مقابله با رژيم صهيونيستی در منطقه فراهم آورده است. بر همين اساس مي‌توان ايران و سوريه را عمق استراتژيك يكديگر ناميد. ايران به‌واسطه سوريه امكان اعمال توانايي‌هاي خود در منطقه شامات را به دست آورده و اين مسئله از اركان قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامي است (افضلی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵۴-۳۵۳).

۴/۵. واقع‌بینی به کشورهای محافظه‌کار عربی

موضع‌گیری‌های متفاوت سوریه در قبال تحولات منطقه غرب آسیا در نیم‌قرن اخیر غالباً متفاوت از مواضع اتحادیه عرب بوده است. این امر نیز به سبب واقع‌بینی حافظ اسد به کشورهای منطقه و توصیه وی به بشار اسد مبنی بر عدم اعتماد به کشورهای محافظه‌کار عربی بوده است. فارغ از همگرایی جمهوری

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

عربی سوریه با جمهوری اسلامی ایران در بسیاری از تحولات منطقه غرب آسیا، اعتماد دمشق به تهران از مواضع مشترک به تحولات منطقه و نگاه واقع‌بینانه به کشورهای محافظه‌کار عربی نشأت می‌گیرد.

۵. نقاط ضعف همکاری‌های ایران و سوریه

در این بخش، به بررسی نقاط ضعف داخلی می‌پردازد که ناشی از عواملی است که ناظر به ایران یا مرتبط با آن می‌باشد.

۵/۱. تفاوت بینشی در نوع تقابل با رژیم صهیونیستی

جمهوری اسلامی ایران همواره به دنبال نابودی رژیم صهیونیستی بوده است؛ درحالی‌که مقامات سوریه از دیرباز -بر اساس فشار کشورهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای-به نوعی در پی سازش با رژیم صهیونیستی بوده‌اند. به دیگر بیان عملکرد سوریه درگذشته حکایت از نوعی اقناع به سازش با رژیم صهیونیستی دارد. در صورت استمرار این رویکرد و بقای این دکترین در سیاست خارجی سوریه، این موضوع می‌تواند یکی از نقاط ضعف مهم در همگرایی بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه باشد (معصومی‌زارع: ۲۰۲۲/۰۴/۸).

۵/۲. اختلاف تراز تجاری

طبق آمارهای سایت تجارت جهانی، در سال ۲۰۱۸ میلادی، ارزش واردات سوریه از ایران ۹۹ میلیون دلار بوده است. این در حالی است که سوریه در این سال تنها ۶/۷ میلیون دلار کالا به ایران صادر کرده است. این امر حکایت از تراز منفی ۹۲/۳ میلیون دلاری سوریه در تجارت با ایران است. جدول زیر ارزش مبادلات تجاری بین دو کشور را طی سال‌های ۱۳۸۸ الی دوماهه ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

سال	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۲ ماهه ۱۳۹۸
صادرات	۳۷۷	۵۱۶	۳۶۵	۱۵۹	۱۱۵	۱۰۰	۱۴۹	۲۵۶	۱۷۲	۹۹	۲۵,۲
واردات	۲۰	۲۹	۲۶	۲۴	۱۰	۹	۸	۹	۱۳	۶,۷	۰,۲
تراز تجاری	۳۵۷	۴۸۶	۳۳۹	۱۳۵	۱۰۵	۹۱	۱۴۱	۲۴۷	۱۵۹	۹۲,۳	۲۵
حجم مبادلات	۳۹۷	۵۴۵	۳۹۱	۱۸۳	۱۲۵	۱۰۹	۱۵۷	۲۶۵	۱۸۵	۱۰۵,۷	۲۵,۴

جدول شماره (۳): مبادلات تجاری ایران و سوریه از سال ۱۳۸۸ الی دوماهه ۱۳۹۸

مأخذ سازمان توسعه تجارت: https://tpo.ir

۵/۳. تشتت نهادی در برنامه‌ریزی و اجرای دیپلماسی اقتصادی

طراحی و اجرای یک برنامه بلندمدت راهبردی دوجانبه و اقتصادی مستلزم پرهیز در اختلافات بین

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

دستگاهی و اجماع نظر نخبگانی و ایجاد نوعی وحدت رویه در نهادهای ذی‌ربط است. تنوع موضوعات و خلأهای حقوق اساسی در تعیین متولی تنظیم روابط اقتصادی خارجی باعث شده است تا طیفی از نهادهای حاکمیتی، دولتی و خصوصی ازجمله وزارت امورخارجه، بانک مرکزی، سازمان توسعه تجارت، گمرک جمهوری اسلامی، اتاق‌های بازرگانی و نهادهای نظامی و امنیتی به اصطکاک، اختلاف‌نظر و موازی‌کاری در مناسبات اقتصادی ایران و سوریه دچار شوند (حسینی، ۱۴۰۱/۰۲/۱۰).

۵/۴. عدم همکاری علمی و دانشگاهی

در سایت‌های خبری و تحلیلی مخالف محور مقاومت دائماً بیان می‌گردد که دانشگاه حلب با دانشگاه‌های ایران همچون دانشگاه امام صادق‌علیه‌السلام و دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه اصفهان همکاری‌های علمی و دانشگاهی گسترده‌ای دارند. این درحالی است در عرصه واقع این همکاری چندان جامه عمل به خود نپوشیده و عملیاتی نگردیده بلکه صرفاً موجب حساسیت دشمنان محور مقاومت گردیده است (الثورة، ۲۰۱۱). نگرانی دشمنان محور مقاومت از این همکاری علمی نشان‌دهنده میزان اهمیت این همکاری است بنابراین می‌بایست به این نمونه از همکاری‌ها بیش‌ازپیش اهمیت داده و آن را تحقق بخشید.

۵/۵. ایران هراسی

مخالفان محور مقاومت اذعان دارند که جمهوری اسلامی ایران درصدد نفوذ فرهنگی و اجتماعی در سوریه می‌باشد و بر دو طیف از جامعه سوریه به‌صورت ویژه تمرکز کرده است. نخست کودکان و دوم جوانان چراکه جوانان و کودکان دو قشر بسیار مهم برای حاضر و آینده هر جامعه‌ای هستند. بر اساس این مدعا ایران جهت نفوذ فرهنگی و اجتماعی در سوریه از رهیافت کودکان از ابزارهایی همچون سلطه بر مدارس و تغییر روش‌های تدریس و ایجاد مدارس پیشاهنگی است. تأسیس دانشگاه‌های ایرانی در سوریه و پذیرش دانشجویان سوری برای تحصیل در ایران نیز روش دیگری است که ایران در قبال جوانان در پیش می‌گیرد (الحوار، ۲۰۲۰: ۲). انتشار چنین اخباری موجب حساسیت‌زایی میان کشورهای مخالف ایران و محور مقاومت جهت حضور فرهنگی در سوریه شده است.

۵/۶. نبود ریسک سیاسی

منظور از ریسک سیاسی یا ژئوپلیتیک، ریسک‌هایی است که به دلیل بی‌ثباتی عوامل مرتبط با نهاد حاکمیت و تنش‌های امنیتی- نظامی به وجود می‌آید. اهمیت پوشش ریسک سیاسی برای دولت‌ها در این است که بتوانند در بازاریابی برای شرکت‌های متبوع خود، موفق باشند. از طرف دیگر، شرکت‌هاي سرمایه‌گذار با بررسی پوشش ریسک سیاسی کشور هدف، سعی دارند با اطمینان خاطر از منافع

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

سرمایه‌گذاري در کشورهاي دیگر بهره‌مند شوند. ریسک سیاسی موجب می‌شود تا بازدهی سرمایه‌گذاری در یک کشور و سطح اطمینان سرمایه‌گذاری کاهش یابد. بسیاری از شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی ایرانی به همین دلیل از حضور در بازارهای سودآور کشورهای منطقه به‌ویژه سوریه چشم‌پوشی می‌کنند. از طرفی شرکت‌های خصوصی بیمه تجاری به دلیل محدودیت منابع و عدم تمایل به مواجه‌شدن با ریسک سیاسی، عموماً به سمت پوشش ریسک‌های سیاسی حرکت نمی‌کنند.

۵/۷. تحریم‌های بانکی

تحریم‌های آمریکا علیه سوریه با عنوان «تحریم قیصر» یا «قانون سزار» تحت عنوان «قانون حمایت از غیرنظامی‌ها در سوریه برای سال ۲۰۱۹» که است پس از رفت‌وبرگشت‌های بسیار بین کنگره و مجلس سناي آمریکا تصویب شد. این قانون تمام پیمانکاران، مسئولین و همکاران با دولت سوریه را در برمی‌گیرد و هرکسی که با این گروه‌ها همکاری اقتصادی داشته را تحت تحریم‌های آمریکایی قرار می‌دهد. همچنین گروه‌هایی را تحت عنوان جنایت‌کاران جنگی ذیل این تحریم قرار داده است و سعی دارد با استفاده از این قانون بانک مرکزی و بخش‌های مختلف اقتصادی سوریه را هدف قرار بدهد (پژوهشکده تحقیقات راهبردی، ۱۳۹۹/۰۸/۱۱).

٦. فرصت‌های همکاری ایران و سوریه

بررسی فرصت‌های سوریه همواره در جهت افزایش سطح روابط و عمق بخشیدن به آن حائز اهمیت می‌باشد، بنابراین در این بخش به بررسی این مهم پرداخته می‌شود.

۶/۱. کاهش حضور روسیه در سوریه به دلیل آغاز بحران اوکراین

هم‌زمان با آغاز بحران اوکراین، مناسبات اطلاعاتی-امنیتی روسیه معطوف به شرق اروپا گرایش پیداکرده است. ازاین‌رو سوریه باید با افزایش روابط با جمهوری اسلامی، موقعیت خود را در منطقه حفظ نماید. در این زمینه بندر طرطوس سوریه از اهمیت راهبردی برای روس‌ها برخوردار است؛ زیرا از سویی این موقعیت کانونی می‌تواند در بحران شرق اروپا نقش مهمی را بازی کند و از سوی دیگر می‌تواند محلی برای اقدام غرب علیه مسکو باشد، بنابراین شایسته است سوریه تمهیدات امنیتی خود را موردتوجه بیشتری قرار دهد (قنادباشی: ۱۴۰۱/۰۲/۲۰)

۶/۲. وجود بنادر مهم و اتصال به اروپا از طریق دریای مدیترانه

استان لاذقیه در شمال غربی کشور سوریه و در ساحل دریای مدیترانه واقع شده است. لاذقیه از

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

سمت شمال دارای مرز مشترک با کشور ترکیه بوده و از جنوب به استان طرطوس محدود شده است. پنج بندر راهبردی لاذقیه، جبله، طرطوس، بانیاس و اروادو در خط ساحلی این استان‌ها قرار دارند. ازنظر ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک استان لاذقیه از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. در اهمیت این استان اینکه از اولین مناطقی بود که با حضور ارتش فدراسیون روسیه برای آزادسازی آن اقدام شد.

بندر لاذقیه درحال حاضر تنها بندر موجود و قابل‌استفاده ایران در سوریه است. جمهوری اسلامی ایران با در اختیار گرفتن بندر لاذقیه می‌تواند مسیری تجاری به دریای مدیترانه باز کند که از ایران آغازشده و با عبور از عراق به سوریه و دریای مدیترانه منتهی شود (زرچینی، ۱۳۹۵/۱۲/۲۳).

۶/۳. تشکیل و سازمان‌دهی نیروهای دفاع ملی با الهام از دستاورد بسیج مستضعفین

جمهوری اسلامی ایران در طول حیات خود در منطقه بحرانی غرب آسیا توانسته است بخش قابل‌توجهی از امنیت منطقه را با اتکاء به مردم همان منطقه تأمین کند. تشکیل بسیج مردمی داوطلب جهت تأمین امنیت الگویی است که علاوه بر جمهوری اسلامی ایران توسط مقاومت عراق و لبنان و یمن نیز استفاده می‌شود. جمهوری عربی سوریه نیز می‌بایست از این الگو بهره برده و امنیت خود را به‌وسیله مردم و گروه‌های داوطلب همچون گروه‌های دفاع ملی که بنیانی مردمی دارد تأمین کند زیرا دولت سوریه درحال حاضر تنها بر حدود ۶۰ درصد از خاک کشور خود سلطه دارد و می‌بایست امنیت سایر گروه‌های خارج سلطه خود را توسط مردم یا عشایر و قبایل تأمین سازد (Lister, 2020: 2).

۶/۴. راه‌اندازی محور البوکمال-القائم

گذرگاه البوکمال - القائم که در محدوده مرزی عراق و سوریه قرار دارد، یکی از مناطقی است که طی سال‌های اخیر، اهمیت ژئوپلیتیکی با کارکرد ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک یافته است. این گذرگاه از این حیث دارای اهمیت ژئواکونومیک است که توانسته علاوه بر قابلیت ترانزیت خشکی، دروازه غرب آسیا را به دریای مدیترانه متصل کند که در پی آن هزینه صادرات و واردات کالا به مقصد اروپا و شمال آفریقا برای ایران و سایر متحدان منطقه‌ای آن کاهش می‌یابد. در همین زمینه با توجه به فشارهای اقتصادی سال‌های اخیر به سوریه، فرصت‌های سرمایه‌گذاری در این کشور برای شرکت‌های ایرانی وابسته به محور مقاومت افزایش‌یافته است (موسوی، ۱۳۹۷/۱۱/۲۷).

۶/۵. باشگاه کشورهای تحریمی

همواره وجود نقاط مشترک می‌تواند زمینه همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه بلندمدت و راهبردی شود. در طول چند دهه اخیر، استفاده آمریکا از ابزار تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه (اعم از اولیه و

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

ثانویه) تعداد کشورهای تحریم شده را به‌طور قابل‌توجهی افزایش داده و حتی قدرت‌های جهانی همچون روسیه و چین را شامل شده است. سوریه و ایران می‌توانند دو عضو فعال و پیش‌قدم در تشکیل ابتکاری بین‌المللی تحت عنوان باشگاه کشورهای تحریمی تلقی شوند. در صورت تشکیل باشگاه کشورهای تحریمی می‌توان با به‌کارگیری روش‌هایی نظیر گسترش پیمان‌های پولی چندجانبه، ایجاد پیام‌رسان‌های مالی جایگزین برای سوئیفت و ایجاد بسترهای مالی جدید، میزان اثرگذاری ابزارهای تحریمی را کاهش داد و از طرف دیگر با هم‌افزایی میان اقتصادهای کشورهای تحریمی، این کشورها را در مقابل تحریم‌های تجاری آمریکا مصون کرد (حسینی، ۱۴۰۱/۰۲/۱۰).

۶/۶. تأمین امنیت سرمایه‌گذاری

دولت سوریه به‌شدت نیازمند حضور سرمایه‌گذاران خارجی به این کشور برای فعالیت اقتصادی و سازندگی است زیرا بیش از ۵۰ درصد از زیرساخت‌های اساسی این کشور در طول جنگ تخریب گردیده و بیش از ۹۰ درصد از مردم این کشور نیز زیرخط فقر قرارگرفته‌اند (Lister, 2020: 2). در این زمینه کشورهای اروپایی و عربی حوزه خلیج‌فارس و ترکیه که مخالف دولت و نظام سوریه هستند از یک‌سو و چین و روسیه و ایران به‌عنوان کشورهای دوست سوریه نیز از سوی دیگر اعلام آمادگی کرده‌اند. این درحالیست که کشورهای دوست برای حضور در سوریه با مشکلات زیرساختی همچون تحریم‌های بانکی، نبود زیرساخت‌های مناسب حمل‌ونقل و یا عدم توان مالی مناسب مواجه هستند. در این میان کشور چین که توانایی لازم جهت حضور در بازسازی سوریه دارد و تأمین امنیت سرمایه‌گذاری را شرط حضور خود در سوریه عنوان داشته است؛ بنابراین دولت سوریه با همکاری ایران می‌بایست به تأمین امنیت برای سرمایه‌گذاری هم‌پیمانان سوریه بپردازد تا نیاز دمشق برای حضور کشورهای مخالف محور مقاومت کاهش یابد.

۷. تهدیدهای همکاری ایران و سوریه

باتوجه به شرایط منطقه غرب آسیا، روابط ایران و سوریه همواره با چالش‌هایی روبرو بوده است. بررسی این تهدیدها که ناظر به سوریه می‌باشد به اتخاذ تصمیم‌گیری بهتر کمک خواهد نمود.

۷/۱. اقتدارگرایی حزبی

در نظام سوریه اقتدارگرایی حزبی وجود داشته و ساختار سیاسی این کشور در اختیار حزب بعث است. این حزب اساساً فاقد نگاه مذهبی بوده و تفاوتی بین شیعه و سنی قائل نیست اما بااین‌وجود عمده

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

مناصب حکومتی کشور در اختیار اهل سنت است. مجموعه‌ای از نیروهای مختلف در ساختار سیاسی سوریه حضور مؤثر دارند که این امر سبب شده تا در هنگام بحران‌ها بخش قابل‌توجهی از بدنه ارتش منفک شده و به معترضین ملحق شوند. بااین‌وجود اقتدارگرایی حزبی سبب شده تا غالب مسئولین دولتی سوریه در برابر جمهوری اسلامی سیاست واحدی وجود نداشته باشد (معصومی‌زارع: ۲۰۲۲/۰۴/۱۰).

۷/۲. تغییرات هویتی در پی ترویج گفتمان سلفیت

تغییرات هویتی در سوریه از دهه ۹۰ میلادی آغاز گردید. در دهه اول قرن بیست و یکم میلادی، مبالغ زیادی جهت ترویج گفتمان سلفیت و جریان تکفیری وارد این کشور شد. طیف گسترده‌ای از بادیه‌نشین‌ها در سوریه با مهاجرت به کشورهای حاشیه خلیج‌فارس علاوه بر امور اقتصادی به تحصیل در امور دینی و درنهایت آشنایی با سلفیت پرداختند (معصومی‌زارع: ۲۰۲۲/۰۴/۸). ترویج تفکر سلفیت با هدف ایجاد تغییرات هویتی به‌تدریج موجب انفکاک هویتی بدنه مردمی سوریه با محور مقاومت می‌شود.

۷/۳. ناپایداری شرایط سیاسی و اقتصادی

تغییرات زیاد در کابینه دولت بشار اسد و عدم ثبات در آن، ازجمله عوامل تأثیرگذار بر همکاری‌های ایران و سوریه بوده است. هم‌چنین در پی مشکلات سقوط ارزش پول ملی سوریه و بروز مشکلات معیشتی، برخی از مردم در جنوب این کشور و به‌صورت مشخص در شهر سویدا تجمعات اعتراض‌آمیزی به وجود آوردند. برخی از مردم سویدا در این اعتراضات خواهان خروج ایران و روسیه از سوریه شده و در خطاب به دولت بشار اسد بیان داشتند که در صورت عدم توانایی در بهبود وضعیت معیشتی مردم کناره‌گیری کند (الخالدی، ۲۰۲۲/۲/۱۰).

این خشم مردم به سبب بی‌ثباتی اقتصادی بوده است.

نرخ تورم در کشور سوریه طی سال‌های ۲۰۰۳ الی ۲۰۱۰ بین ۵/۴ الی ۱۵ درصد در نوسان بوده اما با شروع جنگ داخلی در سال ۲۰۱۱ با افزایشی بی‌سابقه از ۴/۸ درصد به ۵۹/۱ درصد در ۲۰۱۳ رسید. به‌تدریج با مساعد شدن شرایط در این کشور نرخ تورم روند کاهشی را در پیش گرفته است.

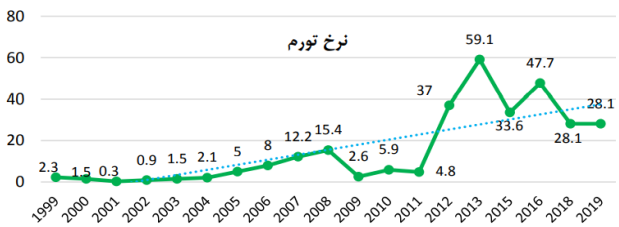

نمودار شماره (۱): نرخ تورم در سوریه سال‌های ۱۹۹۹ الی ۲۰۱۹ میلادی

مأخذ وبگاه: https://www.indexmundi.com/syria

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]

[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

۷/۴. کنشگری فعال ترکیه به‌عنوان رقیب هم‌مرز

سوریه در میان پنج همسایه خود بیشترین مرز را با ترکیه دارد. با بررسی آمارهای موجود، ترکیه بیشترین سهم را در صادرات به سوریه دارا می‌باشد. در نمودار زیر اطلاعات کشورهای صادرکننده به سوریه در سایت OEC ارائه گردیده است.

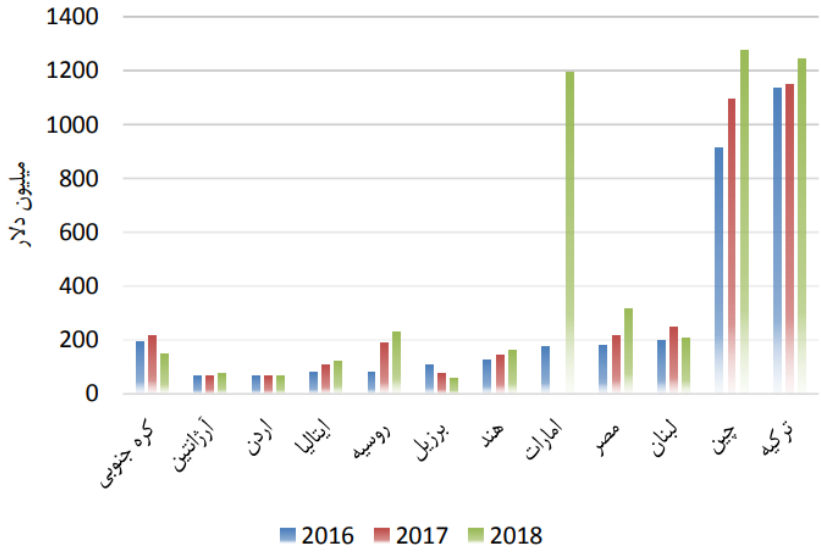

نمودار شماره (۲): مهم‌ترین صادرکنندگان کالا به سوریه از ۲۰۱۶ الی ۲۰۱۸

مأخذ و بگاه: https://oec.world

۷/۵. حملات رژیم صهیونیستی

مقامات رژیم صهیونیستی اذعان دارند که از زمان آغاز جنگ داخلی سوریه در سال ۲۰۱۱ و به‌ویژه از اوایل سال ۲۰۱۷، این رژیم بیش از ۲۰۰ حمله هوایی در داخل سوریه علیه بیش از ۱۰۰۰ هدف مرتبط با ایران و اعضای محور مقاومت انجام داده است (Goldenberg and Others, ۲۰۲۰/۴/۱۴). چنین به نظر می‌رسد که عدم واکنش جدی ایران و سوریه موجب تشدید اقدامات رژیم صهیونیستی علیه مواضع مقاومت در سوریه خواهد شد زیرا مقامات این رژیم عدم واکنش جدی ایران و سوریه را موفقیت و دستاوردی بزرگ دانسته و بر استمرار این روند تأکید می‌ورزند. چنین به نظر می‌رسد که در صورت عدم انجام اقدامات بازدارنده مناسب از جانب جمهوری اسلامی ایران و سوریه، اقدامات خرابکارانه رژیم صهیونیستی شدت خواهد گرفت.

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

۷/۶. حضور مخالفان در صف سرمایه‌گذاران سوریه پس از بحران داعش

کشورهای غربی پس‌ازآنکه نتوانستند نظام سوریه را از طریق جنگ نظامی سرنگون کنند، راهبردهای جنگ سیاسی و اقتصادی در قبال دولت این کشور را در پیش گرفتند. جنگ سیاسی آنان پیرامون انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۲۱ با شکست مواجه شد. حال آنان جنگ اقتصادی را در قبال سوریه در پیش‌گرفته‌اند. این احتمال وجود دارد که اگر سوریه تاب‌آوری کافی در برابر مشکلات اقتصادی و تحریم‌های مالی و بانکی آمریکا نداشته باشد ممکن است به‌ناچار چراغ سبز برخی از کشورهای غربی را پذیرفته و جهت بهبود روابط خود با آنان وارد گفتگوی سیاسی با این کشورها شود. این روند در پایان ممکن است منجر به تقویت روابط سوریه با کشورهای غربی گردیده و این کشور را از جمهوری اسلامی ایران اندکی دور سازد (Amiel, 19/06/2021).

کشورهای غربی درگذشته بارها به بهانه رفع مشکلات سوریه، این کشور را به اجلاس‌ها یا نشست‌های سیاسی بین‌المللی دعوت کرده و سوریه نیز اغلب این دعوت‌ها را پذیرفته و در آن شرکت کرده است. این درحالی است که جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از متحدین اصلی سوریه به این کنفرانس‌ها و نشست‌های بین‌المللی خوش‌بین نبوده و در اغلب آنان حضور نمی‌یافت. این احتمال وجود دارد که در دوره پسابحران، کشورهای غربی بار دیگر سوریه را به بهانه‌های مختلف بر سر میز مذاکره و گفتگو برده و به بهانه حل مشکلات آن مواردی را به آن تحمیل کرده و موجب تغییراتی در سیاست خارجی سوریه شوند. نشست‌های ژنو ۱، ۲ و ۳ ازجمله این موارد است که در سال‌های ۲۰۱۲، ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ با اهداف مزبور پیرامون سوریه برگزار شد.

۷/۷. تقویت روابط محور محافظه‌کار عربی با سوریه

برخی از کشورهای عربی منطقه غرب آسیا همچون عربستان سعودی، قطر، بحرین و امارات که به محور محافظه‌کار یا سازشکار - در مقابل محور مقاومت- شهرت دارند، در طی بحران سوریه در صف مخالفان نظام این کشور قرار داشتند. پس‌ازاینکه سوریه در سال ۲۰۲۱ وارد فضای انتخاباتی شد و توانست در جنگ سیاسی با غرب پیروز گردد، برخی از کشورهای محور محافظه‌کار منطقه به تغییر موضع در قبال دولت دمشق پرداخته و خواهان برقراری مجدد روابط سیاسی با آن شدند.

آمادگی برخی دیگر از کشورها همچون امارات متحده عربی و ترکیه برای بازسازی سوریه و در اختیار گرفتن بخشی از بازار مصرفی آن نیز به‌نوبه خود تأثیر قابل‌توجهی در تغییر مواضع کشورهای عربستان و قطر داشته است. کشورهای مزبور در پی این مهم هستند تا از طریق برقراری مجدد روابط سیاسی با بشار

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

اسد و بازگشایی مجدد سفارتخانه در دمشق در بازسازی اقتصادی این کشور ورود یافته و در بازار مصرفی آن سهیم شوند.

۸. راهکارهای تقویت همگرایی منطقه ای ایران و سوریه

با مطالعه آنچه از رهیافت تکنیک سوات نسبت به نقاط قوت - ضعف و فرصت - تهدید نسبت به همگرایی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه گذشت، متناسب با این مطالب توصیه‌هایی به‌عنوان راهکار از قلم می‌گذرد. در تنظیم نوع تعامل با سوریه، ابتدا و پیش از ارائه هرگونه راهکار، می‌بایست سه متغیر ضروری را مدنظر قرار داد. در درجه اول، توجه به پیچیدگی‌ها، حساسیت‌ها، لایه‌های سیاسی- اجتماعی، مناسبات قومی- مذهبی، شکاف‌های جامعه‌شناختی و بحران‌های هویتی سوریه و جایگاه جمهوری اسلامی ایران در طرز تلقی نخبگان این کشور امری ضروری بوده و در وهله دوم، وجود عناصر ناسازگار و غیر همسو در ساخت و بافت قدرت این کشور، متغیری اساسی به شمار می‌آید. از همین‌رو پژوهش حاضر، در این قسمت در پی ارائه راهکارهای عملیاتی جهت کاهش نقاط ضعف و کم‌اثر نمودن تهدیدهای مذکور در روابط میان دو کشور است. به همین جهت در این بخش به ارائه راهکارهای پرداخته می شود.

۸/۱/۱. استمرار کمک‌های توسعه‌ای، مستشاری و دیپلماتیک به دولت سوریه برای مدیریت چالش‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی و استقرار ثبات و امنیت به‌عنوان یک ضرورت استراتژیک؛

۸/۱/۲. تلاش و اهتمام برای حفظ وحدت و انسجام درونی جامعه و یا حداقل جلوگیری از درگیری، اختلاف و چالش میان آنان؛

۸/۱/۳. تقویت پیوندها و تعاملات اقتصادی در راستای وابستگی متقابل اقتصادی ایران و سوریه؛

۸/۱/۴. معرفی و توجیه مزیت اقتصادی سوریه برای بازرگانان و سرمایه‌گذاران ایرانی از طریق فراهم آوردن بسترهای حضور در سوریه؛

۸/۱/۵. به رسمیت شناختن حقوق و مطالبات اقلیت‌ها، اعطای امتیازات و افزایش سطح امکانات و رفاه اقتصادی با هدف تداوم مشارکت سیاسی در قدرت مرکزی و جذب آنان در چارچوب دولت- ملت؛

۸/۱/۶. لزوم ایجاد تعادل در تراز تجاری دو کشور در راستای ایجاد وابستگی متقابل اقتصادی؛

۸/۱/۷. سرمایه‌گذاری در بخش‌های زیربنایی و تولیدی به ویژه در حوزه‌های انرژی و بندرگاهی؛

۸/۱/۸. افزایش توان بازدارندگی در مقابل تهدیدات رژیم صهیونیستی و جریان های سلفی- تکفیری؛

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

۸/۱/۹. استفاده از ظرفیت اجتماعی عشایر در راستای تقویت حضور فرهنگی در بین نسل‌های جدید؛

۸/۱/۱۰. ایجاد بیمه ریسک سیاسی و ریسک نظامی؛

۸/۱/۱۱. ایجاد زنجیره مشترک کنسرسیوم‌های تولیدی و تجاری بین کشورهای ایران، سوریه و سایر کشورهای همسو با محوریت ایران؛

۸/۱/۱۲. ارائه بیش از پیش تسهیلات کنسولگری و حذف روادید و ایجاد بستر گردشگری؛

۸/۱/۱۳. ادغام تصمیم‌گیری و راهبری روابط اقتصادی ایران و سوریه در ستاد راهبری اقتصادی ایران و سوریه؛

۸/۱/۱۴. همکاری‌های گسترده با بسیج های مردمی در سوریه جهت انتقال فرهنگ بسیج مستضعفین جمهوری اسلامی ایران به آنان.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

نتیجه گیری

روابط راهبردی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه پس از انقلاب اسلامی ایران موجب تحکیم و تقویت محور مقاومت در سطح منطقه غرب آسیا گردید. این امر سبب گردید تا دشمنان محور مقاومت در پی انفصال سوریه از محور مقاومت برآیند. زمانیکه که این راهبرد دشمنان محور مقاومت در جداساختن سوریه از محور مقاومت محقق نگردید، نزدیک شدن به دولت و نظام سوریه جهت نفوذ در ساختارهای اقتصادی و سیاسی آن و همچنین مانع تراشی در مسیر همکاری‌های تهران و دمشق را در پیش گرفتند. تهران و دمشق جهت خنثی سازی این توطئه دشمنان، رهیافت تقویت همگرایی منطقه‌ای خود را در پیش‌گرفته‌اند اما در این مسیر با مشکلات و موانعی مواجه هستند. شناسایی نقاط قوت و ضعف؛ فرصت و تهدید و ارائه راهبرد ازجمله مهمترین کارویژه این مقاله در راستای توسعه و تقویت همگرایی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و جمهوری عربی سوریه بود که از قلم گذشت. ممکن است برخی از راهکارهای مذکور در زمان کنونی از بستر لازم جهت تحقق و اجرایی شدن برخوردار نباشند اما ثبت آنان در چنین پژوهش هایی سبب ایده دهی به پژوهشگران آتی و تصمیم گیران دستگاه های متولی امر سیاست خارجی می گردد.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

منابع:

۱. افضلی، رسول؛ کامران‌دستجری، حسن و دشتی طالش‌مکائیل، محمدحسین (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل پیامدهای ژئوپلیتیکی بحران سوریه بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران، سال چهاردهم، شماره ۵۰، ۳۶۸-۳۴۵.

۲. حسینی، رضا (۱۴۰۱/۰۲/۱۰). کارشناس دیپلماسی اقتصادی، تهران.

۳. پژوهشکده تحقیقات راهبری (۱۳۹۹/۰۸/۱۱). قانون تحریم‌های سزار آمریکا علیه سوریه؛ اهداف و پیامدها، پژوهشکده تحقیقات راهبری مرکز تشخیص مصلحت نظام، قابل مشاهده در لینک:
https://csr.ir/0000G7

۴. پورحسن، عباس (۱۳۹۴). بررسی تأثیر بحران سوریه بر امنیت ملی دولت جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تبریز، پردیس بین‌المللی ارس، ایران.

۵. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۷۹). مبانی مطالعات سیاسی-اجتماعی، قم: نشر سازمان حوزه ها و مدارس علمیه خارج از کشور.

۶. حافظ‌نیا، محمدرضا و میرزائی‌تبار، میثم (۱۳۹۹). قابلیت‌ها و ظرفیت‌های همگرایی در جهان اسلام، فصلنامه مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، سال دوم، شماره اول، صص ۱۴۵-۱۱۵.

۷. راهنما، احسان (۱۳۹۹). اهمیت ژئواستراتژیک‌سوریه برای جمهوری اسلامی ایران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه پیام نور استان کردستان، مرکز پیام نور سنندج، ایران.

۸. درویشی سه‌تلانی، فرهاد و فیاضی، حامد (۱۳۹۵). کنکاشی در روابط تاریخی ایران و سوریه (۲۰۱۱-۱۹۴۶)، دوفصلنامه تاریخ‌نامه انقلاب، سال اول، دفتر اول، شماره پیاپی ۱، صص ۱۴۳-۱۱۵.

۹. دهقانی‌فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۳). نظریه‌های همگرایی منطقه‌ای و رژیم‌های بین‌المللی، تهران: نشر مخاطب.

۱۰. دوئرتی، جیمز و فالتزگراف، رابرت (۱۳۸۴). نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل: مترجمان: علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: نشر قومس.

۱۱. زرچینی، محمد (۱۳۹۵/۱۲/۲۳). آیا ایران در استان لاذقیه پایگاه نظامی می‌سازد؟، پایگاه خبری باشگاه خبرنگاران جوان، قابل مشاهده در لینک:
https://www.yjc.news/00PEZO

۱۲. سیف‌زاده، سیدحسین (۱۳۸۱)، نظریه‌پردازی در روابط بین‌الملل: مبانی و قالب‌های فکری، تهران: نشر سمت.

۱۳. سرداری‌پور، عباس (۱۳۹۷). بررسی راهبرد (سیاست خارجی و امنیتی) جمهوری اسلامی ایران در مقابله با حضور گروهک های تکفیری در یمن وعراق و سوریه، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران غرب، ایران.

۱۴. سیمبر، رضا و قاسمیان، روح‌الله (۱۳۹۳). مؤلفه‌هاي اساسي محيط امنيتي ايران و سوريه، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۳، شماره ۹ (پیاپی ۳۹).

۱۵. قربانی، مصطفی؛ غفاری، سلیمان و کارگر شورکی، علی (۱۳۹۹). راهبردنگاری نقش‌آفرینی جمهوری اسلامی ایران

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

در محور مقاومت اسلامی با تحلیل SWOT، فصلنامه علمی مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال نهم، شماره ۱، پیاپی ۳۳، صص ۱۷۶-۱۵۶.
۱۶. قنادباشی، جعفر (۱۴۰۱/۰۲/۲۰). چرا بشار اسد به ایران سفر کرد؟، پایگاه خبری مشرق‌نیوز، قابل مشاهده در لینک: mshrgh.ir/1372315
۱۷. قوام، سیدعبدالعلی (۱۳۹۲). اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل، تهران: نشر سمت.
۱۸. کاظمی، سیدعلی اصغر (۱۳۷۰)، نظریه همگرایی در روابط بین‌الملل «تجربه جهان سوم»، تهران: نشر قومس.
۱۹. کوشکی، محمدصادق؛ رنجبرمحمدی، مصطفی و گودرزی، مریم (۱۳۹۵). بررسي تطبيقي سياست خارجي ايران و ترکیه در بحران سوریه بر مبناي نظريه واقع گرايي، فصلنامه مطالعات سیاسی، دوره ۸، شماره ۳۱، صص ۱۶۷- ۱۴۷.
۲۰. کولائی، الهه (۱۳۷۹). تحول در نظریه همگرایی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی (دانشگاه تهران) تابستان ۱۳۷۹، شماره ۴۸، صص ۱۵۵ تا ۱۹۴.
۲۱. طلوعی، هادی (۱۳۹۵). بررسی عوامل اتحاد راهبردی ایران و سوریه پس از انقلاب اسلامی، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲۲. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۴)، تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل، تهران: نشر سمت.
۲۳. معصومی‌زارع، هادی (۲۰۲۲/۰۴/۸). چرا ایران وارد جنگ سوریه شد؟ (قسمت اول)، گفتگو با علی علیزاده، قابل مشاهده در لینک: https://youtu.be/461sIT0DJ0c
۲۴. معصومی‌زارع، هادی (۲۰۲۲/۰۴/۱۰). چرا ایران وارد جنگ سوریه شد؟ (قسمت دوم)، گفتگو با علی علیزاده، قابل مشاهده در لینک: https://youtu.be/040QPzdl3jI
۲۵. موسوی، سیدمحمدرضا (۱۳۹۷/۱۱/۲۵). بوکمال؛ دروازه ورود ایران به بازار اروپا و آفریقا، خبرگزاری میزان، لینک: https://www.mizan.news/?p=701915
۲۶. الثورة (۲۰۱۱). تعاون علمي بين جامعة حلب والجامعات الإيرانية، الثورة يومية سياسية، تصدر عن مؤسسة الوحدة للصحافة و الطباعة و النشر، شاهد فی الموقع التالی:
http://archive.thawra.sy/_print_veiw.asp?FileName=14168955220111222020548
۲۷. الحرة، (۲۰۲۱/۱۰/۲۲). التقارب الإماراتي السوري.. مواجهة أطراف غير عربية وعين على إعادة الإعمار، موقع الحرة، يمكن المشاهدة في الموقع التالي:
D8%A7%%/21/10/https://www.alhurra.com/arabic-and-international/2021
82%D8%A7%D8%B1%D8%A8-%D8%A7%%84%D8%AA%D9%D9
85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA%%84%D8%A5%D9%D9
8A-%88%D8%B1%D9%84%D8%B3%D9%8A-%D8%A7%D9%D9
87%D8%A9-%88%D8%A7%D8%AC%D9%85%D9%%D9
8A%D8%B1-%81-%D8%BA%D9%%D8%A3%D8%B7%D8%B1%D8%A7%D9
88-%8A%D8%A9-%D9%%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

86-%D8%A5%D8%B9%D8%A7%D8%AF%D8%A9%8A%D9%%D8%B9%D9
۲۸. الحوار (۲۰۲۰). التغلغل الثقافي الإيراني في سوريا (۲)، الأدوات التعليمية و الإجتماعية، مركز الحوار السوری، تقرير وصفی تحليلی ضمن سلسلة بعنوان «التغلغل الثقافی الإيرانی فی سوريا» الثلاثاء ۱۰ شوال ۱۴۴۱ه-۲ يونيو.
۲۹. الخالدی، سليمان، (۲۰۲۲/۲/۱۰). تجدد الاحتجاجات بمدينة السويداء الدرزية في سوريا ودعوات إلى مظاهرات الجمعة، يمكن المشاهدة في الموقع التالي:
https://www.swissinfo.ch/ara/%D8%AA%D8%AC%D8%AF%D8%AF-%D8%A7
84%D8%A7%D8%AD%D8%AA%D8%AC%D8%A7%D8%AC%D8%%D9
86%D8%A9-%8A%D9%85%D8%AF%D9%%A7%D8%AA-%D8%A8%D9
8A%D8%AF%D8%A7%D8%A1-%88%D9%84%D8%B3%D9%%D8%A7%D9
8A%D8%A9-%84%D8%AF%D8%B1%D8%B2%D9%%D8%A7%D9
8A%D8%A7-%88%D8%B1%D9%8A-%D8%B3%D9%81%D9%%D9
88%D8%A7%D8%AA-%88%D8%AF%D8%B9%D9%%D9
87%D8%B%85%D8%B8%D8%A7%D9%89-%D9%84%D9%%D8%A5%D9
85%D8%B9%D8%84%D8%AC%D9%1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9
47338748/%A9

30. Amiel, Sandrine (19/06/2021). Which EU states are rebuilding diplomatic relations with Assad's Syria?, available in below link:
https://www.euronews.com/my-europe/2021/06/17/which-eu-states-are-rebuilding-diplomatic-relations-with-assad-s-syria
31. Contori, louis and spigel, steven L (1970), The International politics of regions: A comparativw Approch, New jersey, Prentice Hall.
32. Charles Lister, Syria Still Matters, Charting a Strategic Approach To Syria Policy, 2020, Middle East Institute.
33. Goldenberg and Others, (14/4/2020), Countering Iran in the Gray Zone, available in below link: https://www.cnas.org/publications/reports/countering-iran-gray-zone
34. Smelser, Neil J. and Baltes, Paul B (2001), International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, United States.
35. Hass, Ernst. B (1958), The Uniting of Europe: Political,Social, and Economic Process (1950-1957). University of Notre Dame Press.
36. Hass, Ernst. B (1964), Beyond The Nation satare; Stanford: University press.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]

37. Plano, Jack C; Olton, Roy (1922), The international relations dictionary, 4th Ed.

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید: DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۲۰۱۰۷

حاتمی، محمد رضا ؛ بیگی، علیرضا؛ صادقی، احمد علی (۱۴۰۱)، «راهکارهای تقویت همگرایی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و سوریه» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۲، ش۱، بهار ۱۴۰۱، صص ۱۷۹-۱۵۳.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-17]
[DOR: 20.1001.1.23222980.1401.12.1.7.2]